5.3.3 csoporttevékenységi technikák,
5.3.4 csoportvezetési technikák.

KRITÉRIUMOK

objektív	mindkettő	szubjektív
tanulási kudarc	beilleszkedési nehézségek, zavarok	más normák
szegénység		vákuumhelyzet
pótlékok keresése	védekezési technikák (agresszivitás, csoportkeresés, bohócszerep)	
„mocsár-lét"		

VÁLTOZÁSOK

KRITÉRIUM	jelei	okai
beilleszkedési zavarok normazavarok vákuumhelyzet	védekezési technikák deviancia pótlékok keresése társadalmi intolerancia	gazdasági romlás, emelkedés érték váltás, ideológiai váltás, perspektívák bizonytalansága, szervetlen mintasugallatok
szegénység	egyértelműek	munkanélküliség, infláció, váltásképtelenség, szociáli háló hiánya, iskolázatlanság, növekszik az ellátatlanok száma
tanulmányi kudarc	lemorzsolódás, be nem fejezett iskola, fedezetlen bizonyítványok	„teljesítménykényszer", a pedagógiai kultúra állapota (ped. szerepmódosulás, bemerevedés)

LORÁND FERENC

Toleráns iskola

A konferencia három napja alatt összesen mintegy húsz, javarészt gyakorló pedagógus volt részese annak a közös gondolkodásnak, amit *Barlai Róbertnéval*, a Bárczi Géza Utcai Általános Iskola igazgatójával kezdeményeztünk a toleráns iskoláról.

A csoportban résztvevők zöme gyakorlatias érdeklődéstől vezettetve vállalkozott az együttgondolkodásra, s egyetértett abban, hogy az iskolának, mint a környezet igényei iránt fogékony és türelmes intézménynek, s az iskolának, mint a benne tanuló és dolgozó felnőttek és fiatalok személyes szükségleteivel számoló szervezetnek, evidensen törekednie kell a tolerancia szellemének kialakítására. Ám az elvi közös többszörös számos gyakorlatias kérdésben konkrét vitákhoz, konfliktusokhoz vezetett. Mert:

– lehet-e toleráns az iskola egy egyre intoleránsabb világban?

– lehet-e toleráns az egyes (hátrányos helyzetű, illetve hátrányos helyzetű tanulókkal foglalkozó, s emiatt hátrányos helyzetű) iskola, ha más iskolák intoleranciája és szélsőséges „elitizmusa" okozza és magyarázza hátrányos kezelését?

– lehet-e toleráns a környezettel ugyanaz az iskola, ha növendékei a környezet intoleranciája miatt váltak hátrányos helyzetűvé?

– lehet-e mármost általában a szervezőelv a pedagógiában a tolerancia, meghatározhatja-e egy iskola szellemét, stílusát, az ott dolgozók érintkezési kultúráját a tolerancia, mint szervezőelv, vagy ennek az alapértéknek más alapvető értékekkel harmonizálva van értelmezési kerete, vonzó igérete?

A felsorolt kérdésekből talán nyilvánvaló, hogy csoportunk tagjai óvatos bizalommal közelítettek a tolerancia alapértékként való „beemeléséhez" az iskola világába, s minden lehetséges módon kifejezték igényüket a türelem szélesebb körű elterjedésére. Ugyanakkor nyitottak voltak minden olyan eljárás, módszer, tapasztalat vagy gondolati konstrukció megismerésére és megvitatására, melytől e „szétterjedés" várható. A csoport összetételére meghatározó volt, hogy három speciális szakiskola is képviseltette magát: a csoport más tagjai közül sokan most hallottak először e kényszer szülte intézmény egészen speciális problémáiról. A beszámolók alapján egyöntetű véleményként rögzíthetjük, hogy a speciális szakiskolák súlyos gondjai speciális, koncentrált és sok esetben nempedagógiai kompetenciákat és kezelési módokat igényelnek. Nyilvánvaló volt az is, hogy a kényszer megszüntével (vagyis azzal a egyidejűleg, amikor az alacsonyabb létszámú évjáratok középfokra lépése szükségtelenné teszi a speciális szakiskolákat mint önálló intézményeket) a ma ott tapasztalható problémák a szakmunkásképzésben és a középfok alacsonyabb presztízsű intézményeiben jelentkeznek. Ezért a speciális szakiskolák mai tapasztalatai rövidesen nélkülözhetetlenek lesznek a középfokon tanító kollégák számára, az ott kifejlesztett együttműködés a szociálpedagógusokkal, szociális munkásokkal, jogászokkal, pszichológusokkal, logopédusokkal, fejlesztő pedagógusokkal és más specialistákkal (a listán 10-12 tétel volt a hiányzó kompetenciák felsorolása) mintaértékű lehet. Egy bizonyos: ezekben az intézményekben a legnehezebb a valóban toleráns (minden érintett irányában toleráns) bánásmód kialakítása, ugyanakkor itt van rá a legnagyobb szükség. Keserű tapasztalata a csoportnak – s ebben is egyetértés mutatkozott –, hogy a kontraszelekció természetesen nem csak a tanulók, hanem a tanárok esetében is könyörtelenül érvényesül: a legjobbak mindig méltatlannak érzik a halmozódó problémákkal való szembenézést.

Van-e segítség, s ha igen, honnan várható?

A tolerancia magatartásmód, stílus, érintkezési forma és szervezeti struktúra együttese. Ha pedig ez így van, az iskolai szervezetfejlesztés eredményeit gyümölcsözően hasznosíthatjuk a kívánatos türelem kialakítása érdekében. Mindenekelőtt toleráns iskolavezetésre van szükség, amely a testület lassabban mozduló vagy elkényelmesedett tagjaival szemben is érvényre juttatja a toleranciát. Támogatja viszont azokat, akik aktivitást mutatnaÚj ismeretek, készségek megszerzésében, sőt azok hasznosításában is. A vezetői szerepfelfogás egyik lehetséges értelmezése éppen az lehet, amelyik szerint az iskolavezetés fontos feladata az iskolafejlesztés és a „stábfejlesztés" minden eszközzel (pályázatokkal, képzési programokhoz való csatlakozással stb.) történő támogatása. Ennek több éves tapasztalatokra épített bemutatását kapta a csoport Barlai Róbertnétől. Az ő vezetői szerepértelmezése szerint a tantestületben dolgozó pedagógusoknak joga van ragaszkodni konzervatív értékeikhez, azonban az iskolai szervezeti struktúra nyújtson védelmet az eltérő értékrendszerek ütközéséből adódó konfliktusok ellen.

Az azonos értékrend alapján szerveződő csoportok viszonylagos szervezeti önállósága egyúttal azt is lehetővé teszi, hogy a különféle értékrendszerek alapján szerveződő „kiscsoportok" ne szervezeti súlyuknál fogva, hanem pedagógiai eredményeik alapján vivják ki megbecsülésüket. Barlai Róbertné azt sem tartja lehetetlennek, hogy e különbségek az iskolai klientúra, szülők, diákok számára is hozzáférhetők, megközelíthetők, választhatók legyenek: támpontként az iskolán belüli választás megkönnyítéséhez. E szervezeti felépítés természetesen többéves, speciális szervezetfejlesztő eljárások során külső szakértők közreműködésével kifejlesztett tudatos tervezőmunka eredménye, bizonyos azonban, hogy némi garanciát jelent a tolerancia „evilágivá", jámbor óhajból a szervezeti struktúra egyik jellemzőjévé válására. E megközelítésből kitűnik az is, hogy a csoportban résztvevők nem valamiféle struk-

túrális reformlökéstől, hanem a személyiség szintjén lezajló – talán lassú – átalakulástól remélik inkább a szekció címében megfogalmazott, zömmel célként definiált állapot elérését. Egyetértés mutatkozott abban is, hogy a „szemérmes szervezetként" aposztrofált iskola külső segítségre, fejlesztő beavatkozásra, valamint saját „szervezeti emlékezete" folyamatos elemzésére egyaránt rászorul, ha – kevéssel is – elmozdulna egy humanizáltabb és a toleranciát saját emberi viszonyainak rendezetté tételével tanító intézmény irányába.

PŐCZE GÁBOR

A konferencia ajánlásai

A mai magyar társadalomban az ifjúság jelentős része szociálisan vagy egyéb szempontból hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetbe kerül.

A gyermek- és fiatalkorúakkal kapcsolatos szociális problémák megoldásában érintett szakemberek – családgondozók, iskolai szociális munkások, egyetemi és főiskolai oktatók, pedagógusok, nevelési tanácsadók munkatársai, önkormányzatok tisztségviselői, társadalmi szervezetek képviselői, orvosok, jogászok, hivatásos pártfogók stb. – találtak egymásra a Művelődési és Közoktatási Minisztérium valamint a Népjóléti Minisztérium által közösen szervezett konferencián.

A konferencia célja az volt, hogy áttekintse: milyen szociális szakemberekre van szükség, hogyan kell továbbfejleszteni a pedagógusok alap- és továbbképzését. Emellett világossá vált az is, hogy a problémák megoldásában a társadalmi érzékenység fokozására, összehangolt törvénykezésre és a meglévők módosítására is szükség van. Mindezeken túl fontos a kialakuló és fejlődő szociális szakmák mind szélesebb körű megismertetése, a társszakmákkal és társterületekkel való együttműködés elmélyítése, az iskolán/gyermekintézményen belül és az intézmény falain kívüli lehetséges segítők összehangolt tevékenysége.

Ennek az érdekében a konferencia 370 résztvevője a következő ajánlásokat fogalmazta meg:

A kormánynak és a minisztérium(ok)nak

a.) A törvénykezés szakterületeinek

1. Szükséges, hogy az érvényben lévő és a készülő törvényeket az illetékes minisztériumok hangolják össze (pl. szociális törvény, ENSZ Egyezmény a gyermek jogairól, gyermekjóléti törvény, bűntető jogszabályok).

2. A szakmai műhelyek és érdekképviseleti szervek bevonása a törvényelőkészítés folyamatába elengedhetetlen.

3. Az első szakma megszerzéséhez szükséges tanulmányok ingyenességét, a szakmaszerzéshez vezető alternatív lehetőségeket korhatártól függetlenül kell biztosítani.

4. Szociális ösztöndíjrendszer bevezetésére van szükség a középfokú képzésben is.

5. Törvény garantáljon egyenlő esélyt annak érdekében, hogy a fogyatékossággal és krónikus betegséggel élő gyermekek egészséges társaikkal együtt vehessék igénybe a különféle közintézményeket, így a bölcsődéket, óvodákat, iskolákat stb. és a különböző szolgáltatásokat.

6. Az érvényben lévő közalkalmazotti törvény és a készülő közoktatási és felsőoktatási törvény tartalmazzon garanciát a tanszabadság és a tanítási szabadság érvényesülésére, azaz legyen a tanítási szabadság törvény által is biztosított jog.

7. A kormány és a minisztériumok tekintsék át a „Társadalmi beilleszkadési zavarok" kutatási program egykori aján lásait abból a szempontból, hogy azokból eddig mi nem valósult meg, illetőleg melyek megvalósulása enyhítené a szociális feszültségeket.

8. Biztosítson a kormány pénzeszközöket egy új „Társadalmi beilleszkedési zavarok" kutatási programhoz.